STRATEGISK NÆRINGSPLAN 2016–2026

Nes kommune

NESBYEN
- landsbyen i Hallingdal

NESBYEN

NES KOMMUNE
Rukkedalsvegen 46
3540 Nesbyen
Tlf.: 32 06 83 00
www.nes-bu.kommune.no

INNHOLD

1 FORORD 5

2 PLANARBEIDET 6
2.1 Kommuneplan for Nes ... 6
2.2 Medvirkning ... 7
2.3 Føringer for arbeidet ... 8
2.4 Plantema og hovedmål ... 8

3 VISJON OG MÅL FOR NÆRINGSUTVIKLING 9
3.1 Visjon ... 9
3.1.1 Mål for planen ... 10
3.2 Profil og omdømmebygging ... 10

4 FAKTA OG UTFORDRINGER 11
4.1 Utfordringer ... 11
4.2 Hva driver utviklingen på Nes ... 12
4.2.1 Reiselivet ... 13
4.2.2 Befolkningsvekst og sammensetning ... 14

5 KOMPETANSE, INNOVASJON OG UTVIKLING 15
5.1 Overordnet målsetting ... 15
5.2 Utfordringer og muligheter ... 16
5.2.1 Rammevilkår ... 16
5.2.2 Kompetanse ... 17
5.2.3 Klynger ... 18
5.2.4 Utvikling av nye næringer ... 18
5.3 Strategier og satsningsområder ... 19

6 HYTTE OG REISELIV 20
6.1 Overordnet målsetting ... 20
6.2 Nes – en vertskapskommune ... 21
6.3 Et bærekraftig reiseliv ... 21
6.4 Utfordringer og muligheter ... 21
6.4.1 Nes – en bedre reiselivskommune ... 21
6.4.2 Bærekraftig utvikling ... 22
6.4.3 Teknologisk utvikling ... 22
6.4.4 Campingnæring ... 22
6.4.5 Nes – en hyttekommune ... 22
6.4.6 Arrangementer og kulturnæringer ... 23
6.4.7 Samferdsel ... 24
6.5 Strategier og satsningsområder ... 24

7 SENTRUMSUTVIKLING 25
7.1 Overordnet målsetting ... 25
7.2 Utfordringer og muligheter ... 26
7.2.1 Stedsutvikling ... 26
7.2.2 Næringsutvikling i sentrum ... 27
7.2.3 Historisk røtter ... 27
7.3 Strategier – satsningsområder ... 27

8 LANDBRUK 28
8.1 Overordnet målsetting ... 28
8.2 Utfordringer og muligheter ... 29
8.2.1 Generelt ... 29
8.2.2 Jordbruk ... 29
8.2.3 Skogbruk ... 31
8.2.4 Utmark ... 32
8.2.5 Status for Landbruket ... 33
8.3 Strategier – Satsningsområder ... 33

9 VIRKEMIDLER FOR NÆRINGSUTVIKLING 34
9.1.1 Planverk (næringsareal) ... 34
9.1.2 Lovverk ... 34
9.1.3 Økonomiske virkemidler ... 34

1 FORORD

Formålet med Strategisk næringsplan for Nes kommune er å legge til rette for en bærekraftig og fremtidsrettet næringsutvikling i Nes kommune. Planen viser hvilke mål og utfordringer vi står ovenfor i næringsplanarbeidet og hvilke prioriterte strategier og tiltak som bør velges for å møte disse.

Næringsplanen er retningsgivende og bygger på kommuneplanens visjon:

Samhandling og engasjement
for trivsel og utvikling.
Nes kommune – sammen får vi det til.

Vi må bygge næringsutvikling på våre fortrinn:

- Riksvei 7 og nærhet til sentrale deler av Norge
- God tilgang på rimelige og tilrettelagte nærings-arealer
- Stor hyttekommune
- God produktivitet innen eksisterende næringer
- Rikt kulturliv
- Variert natur for friluftsliv og rekreasjon
- Et tett sentrum med muligheter
- Historiske røtter som har potensiale

Skal vi skape utvikling er det viktig med felles satsning samtidig som en velger en konkret retning for Nes. Skal kommunen få økt vekst, må vi stå samlet og det er nødvendig å jobbe sammen, offentlig og privat. Som kommune må vi være med å fjerne hindringer og strekke oss langt for å være på tilbudssiden, slik at vi kan skape vekst og innovasjon.

2 PLANARBEIDET

2.1 KOMMUNEPLAN FOR NES

Nes kommunes næringsplan bygger på det fundamentet som er lagt i kommuneplanens samfunnsdel for perioden 2011–2023. Pkt 2.3.2 og pkt. 3.22 omhandler næringsutvikling.

Mål for kommunens næringsarbeid:

- Nes kommune skal til enhver tid ha tilgjengelige og tilrettelagte næringstomter til disposisjon for potensielle etablerere.
- Nes kommune skal være en aktiv tilrettelegger og medspiller for aktivitets- og næringsutvikling.
- Nes kommune skal videreutvikles som reiselivskommune.
- Nes kommune skal aktivt nyttiggjøre seg av distriktspolitiske, regionale og lokale virkemidler knyttet til næringsutvikling.
- Nesbyen skal være et knutepunkt for arrangementer og festivaler, og derved møteplass for handels og næringsliv, idrettsaktiviteter og kulturelle opplevelser.
- Videreutvikle eksisterende arbeidsplasser.
- Utvikle Nesbyen som landsby med et pulserende handels- og opplevelsessentrum.
- Erverve, tilrettelegge og utvikle tilstrekkelig med næringsarealer som er tilpasset de aktuelle virksomhetsområdene.
- Videreutvikle kommunen som en attraktiv turist- og hyttekommune hele året.
- Utvikle jord- og skogbruk sine muligheter i en fjellregionstrategi.
- Legge til rette for nye typer næringsvirksomhet.

2.2 MEDVIRKNING

Utvikling av planen har foregått siden høsten 2014. Planarbeidet skal vedtas som en kommunedelplan etter Plan- og bygningsloven, med perspektiv 2016–2026, og har formkrav som skal sikre medvirkning i planprosessen fra berørte parter. Det har vært brede medvirknings-kommunikasjons- og læringsprosesser for å komme fram til dette høringsutkastet.

Barn- og unges kommunestyre har hatt planen til behandling og deres innspill skal innarbeides i planens handlingsdokument, disse innspillene er merket med rød skrift.

Planen skal være et viktig verktøy for å styrke samarbeidet mellom næringslivet, grunneiere, politikere og administrasjonen i kommunen. Dette grunnlaget er forankret gjennom bred samhandling i utarbeidelse av planen.

I tillegg til møter innen det enkelte plantema har det vært gjennomført ulike seminarer og møter som har gitt innspill til planen:

- Oppstartseminar, 10.12.14
- Møte med Hyttebeboerne, 31.03.15
- Innspillkafe, 07.05.15.
- Møte med Campingnæringen 19.05.15.
- Inspirasjonstur til Dokka og Brumunddal
- Deltakelse på Campingkonferanse
- Møter med Landbruksnæringen, seminar 18. nov.
- Åpnet møte 25.11.15, fokus hytte – og reiseliv.

Styringsgruppen for perioden 01.10.14 – 01.11.15:

- Hildegunn Mikkelsplass, Nes Senterparti
- Endre Storhaug, Nes Høyre
- Kjell Ålien, Nes Arbeiderparti
- Eli Jorde Tilghman, Sparebank1.Regnskapshuset
- Kåre Garnås, Protan
- Jeanette Kaspersen, Nes kommune, Teknisk Etat
- Torbjørn Hansen rådmann (leder)

Nye politiske representanter ble valgt inn i styringsgruppa 5. november 2015:

- Knut Jacob Larsen, Nes Arbeiderparti
- Endre Stohaug, Nes Høyre
- Gerd Jorde, Nes Senterparti

En egen prosjektgruppe har bistått arbeidet underveis. Medlemmene i gruppa har også hatt et overordnet ansvar for hvert sitt planområde:

- Solveig Hjallen, NTN. Planområde Hytte og reiseliv
- Tor Even Lysfjord, Nes kommune, kultur
- Mona Østdahl Gulsvik, HallingExpo: Planområde Kompetanse, innovasjon og utvikling
- Arnstein Matheson, Nes kommune, Teknisk etat, Planområde Landbruk
- Anne Marie Kollhus, Kjerringtorget
- Torunn Bekkeseth, Nes kommune, Teknisk etat, Planområde Sentrumsutvikling

Kritisk suksessfaktor for realisering av planen er at de aktørene som skal bidra til oppnåelse av planens målsettinger samarbeider med kommunen og trekker i samme retning. Det må tenkes langsiktig for å nå de ambisiøse målene i planen.

«Vi er alt for dårlige til å skape nettverk og allianser. Dersom næringslivet samarbeider, kan man være mer innovative ved at man står sterkere økonomisk. Det står altså på evnen til å samarbeide for å styrke hverandre (Menon rapport 8/2015)»

2.3 FØRINGER FOR ARBEIDET

Mål og tiltak i planen er utformet med blant annet bakgrunn fra:

Nasjonale føringer:

Lov – 2008-06-21-71 Lov om planlegging og byggesaksbehandling (Plan- og bygningsloven)

T-1497 (2011) Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Regionale føringer:

2014: Regional plan for verdiskapning og næringsutvikling

2013: Regional analyse for Buskerud; Telemarksforskning TF - notat 32/2013

2012: Strategisk plan for Hallingdal 2013 - 2016

2010: Regional delplan for reiselivet i Buskerud

2011: Økonomisk virkning av reiseliv i Buskerud, TØi rapport 1175/2011

2015: Rapport; For egen maskin; Menon 8/2015

Kommunale føringer:

2005: Landbruksplan For Nes kommune

2011: Kommuneplan for Nes 2011 – 2023

2014: Kommunedelplan for Nesbyen

2014: Strategisk kulturplan for Nes kommune

2015: SWOT; Oppsummering fra Innspillcafe, Menon, notat mai 2015.

2.4 PLANTEMA OG HOVEDMÅL

Planen er organisert etter tema. Hvert tema har overordnede målsettinger og satsningsområder med tilhørende prioriterte tiltak i planens handlingsplan.

I vårt arbeid med næringsplanen har vi brukt SWOT-metoden som en analyse for å identifisere de viktigste interne og eksterne faktorene som er avgjørende for å nå en ønsket retning. Både innholdet og prosessen i en SWOT er viktig. SWOT-metoden kan bidra til dialog og kunnskapsbygging om ståsted, og gi hjelp til å prioritere retning for videre arbeid mot bedre måloppnåelse.

SWOT analysen grupperer nøkkelinformasjon i to hovedkategorier:

Interne faktorer: Styrker og svakheter internt i organisasjonen

Eksterne faktorer: Muligheter og trusler representert i de eksterne omgivelsene

Hvert plantema har en egen SWOT som er utarbeidet på bakgrunn av innspill fra åpne møter, rapport; For egen maskin; Menon 8/2015 og i samarbeid med fagpersoner tilknyttet plantemaet.

Temaer som belyses i planen:

- Hytte – og reiseliv
- Sentrumsutvikling
- Landbruk
- Kompetanse, innovasjon og utvikling
- Utvikling av eksisterende og nye næringer*

**Utvikling av eksisterende og nye næringer kommer inn under plantemaene Landbruk og Kompetanse, innovasjon og utvikling.*

3 VISJON OG MÅL FOR NÆRINGSUTVIKLING

Nesbyen skal bygge videre på sitt særpreg som ekte landsby, med et hyggelig sentrum hvor det skapes møteplasser for alle. Vi ønsker å videreutvikle Nesbyen til en handelslandsby for egne innbyggere, besøkende og hyttefolk.

3.1 VISJON

Nesbyen – Landsbyen i Hallingdal

For å bli Landsbyen i Hallingdal må vi i samarbeide:

- Skape hyggelige møteplasser som gir mulighet for handel, lek, fysisk utfoldelse og menneskelig samhandling for alle uavhengig av sosiale lag og alder, der en kan treffe venner og bli kjent med besøkende. *«Et hyggelig torg og et koselig bakeri må vi ha (sitat fra Innspillkafe 07.05.15).»*
- Satse sterkere på arrangementsutvikling med gode og attraktive arrangement sommer og vinter, slik som Kjerringtorget, Hallingmarken, Festspillene, Rockabilly Rumble, JuleNesbyen, Kjerringsleppet, Gubbetorget, etc.
- Legge til rette for mer handel, også nisjebutikker. *«Vi ønsker oss spesialbutikker i de gamle husene (sitat fra Innspillkafe 07.05.15).»*
- Videreutvikle gode destinasjoner som Meteorittparken Gardnos, Fagsenteret for Nasjonalromantikken, Hallingdal museum og Natten, Tverrlie med omkringliggende område, samt andre fjellområder i kommunen.
- Bli et bedre vertskap, slik at alle skal føle seg godt ivaretatt, og ønske om å være her.
- Skape liv og røre, kulturarrangementer og gode møteplasser for *«Livet mellom husene»*
- Ha rom for den enkeltes engasjement innenfor arbeidsliv og frivillighet.

Området som i dag kalles Gamle Nes er et relativt stort område som hovedsakelig utgjør den vestre delen av Nesbyen sentrum. Området framstår i dag som et vakkert område med gamle hus og gårdsanlegg med jorder og lykkjer imellom. I den eldste bebyggelsen på Nesflata er det et unikt miljø med en landsbystruktur som ligger plassert i midten med kulturlandskapet rundt, der den gamle teigblandingen fremdeles er synlig. Denne tydelige landsbystrukturen har aner langt tilbake og det er enighet om at dette preget må en verne om. Området er spesielt både regionalt og nasjonalt og bør knyttes tydeligere inn mot sentrum av Nes. Det vil gi et løft til hele Nesbyen sentrum slik at Nesbyen framstår som mere ensartet og landsbypreget.

3.1.1 Mål for planen

- En felles og framtidsrettet næringspolitikk, med handlingsprogram
- Et konkret og målrettet styringsredskap for næringsarbeidet
- Et forbedret samarbeid mellom næringslivet og kommunen, som stimulerer til større engasjement og forpliktelse.

Vi ønsker å legge til rette for en bærekraftig utvikling. Dette vil si en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov (FNs rapport «Vår felles framtid» 1987.) Nes kommune skal utvikles som en miljøvennlig kommune.

Handlingsplanen skal revideres årlig, denne inneholder konkrete tiltak som må innarbeides i kommunens årlige handlingsprogram og økonomiplan.

3.2 PROFIL OG OMDØMMEBYGGING

Et positivt omdømme har en klar næringspolitisk betydning. Etterspørselen og vekst kan økes ved å gi kommunen en klar og tydelig profil. Det er en forutsetning for å beholde og tiltrekke oss arbeidskraft, bedrifter, innovasjon, investeringer og tilreisende. Det er også viktig at kommunen har en profil og et omdømme som treffer unge, og potensielle tilflyttere.

Omdømme skal ha et klart preg av ***Landsbyen i Hallingdal.***

Målsetningen med å skape Nesbyen til ***Landsbyen i Hallingdal*** er å skape trivsel for innbyggere, besøkende samt å få flere til å bosette i Nes. Nesbyen skal settes på kartet og markedsføre seg tydeligere. Utviklingen skal bidra til at handelsnæring og andre virksomheter utvikler seg positivt.

Å skape Nesbyen til ***Landsbyen i Hallingdal*** er merkevarebygging, næringsutvikling, fysisk landsbyutforming, sosial og kulturell utvikling og arrangementsutvikling

For å nå målet ***Landsbyen i Hallingdal*** må det etableres et partnerskap om profilbygging mellom kommune, næringsliv og organisasjoner. Det må utarbeides en plan for profil og omdømme som innarbeides i kommunen, næringslivet og organisasjoner. Profilbygging blir en vesentlig del av stedsutvikling, næringspolitikk og næringsutvikling.

I dette arbeidet vil det også være nødvendig å avsette midler til å utvikle en estetisk plan for Nesbyen, denne må utvikles i samarbeid med næringsliv og beboerne i sentrum.

4 FAKTA OG UTFORDRINGER

4.1 UTFORDRINGER

I NHOs årlige kåring (2015) av norske kommuner er Hallingdal blant landets beste regioner på nyetableringer og sysselsetting. Vi har få arbeidsløse og uføretrygdede i regionen. Ser en bare på Nes kommune, er tallene noe mindre positive. Dette er noe Nes kommune bør ta inn i sine vurderinger og tiltak. Kommunen er ikke synlig fra Riksvei 7, som går gjennom Hallingdal. Man har lite nyetablering av bedrifter i kommunen og lite utleiehytter. En kommune som skal skape vekst i næringslivet, må tenke strategisk rundt sin utvikling. Nes kommune har i likhet med andre mindre kommuner en del sentrale utfordringer:

Markedsutfordringer
Kommuner med lav folkevekst må søke å etablere næringsliv som kan selge sine produkter og tjenester utenfor regionen. Da spres risikoen ved at næringslivet selger sine varer og tjenester til et større marked. Kommuner som skal vokse er avhengig av at de kan selge varer og tjenester til et større marked.

Robusthet
Kompetanse, evne til utvikling, størrelsen på arbeidsmarkedet, tilknytning til andre arbeidsmarkeder både internt i regionen og eksternt, samt partnerarbeidsplasser er viktige faktorer. Bedrifter på Nes har utfordringer med å skaffe seg nok kvalifisert arbeidskraft. Spesielt gjelder dette ansatte med høy kompetanse Kostnader og rammevilkår for næringslivet nevnes også. Det er spesielt tøft å drive med næringsvirksomhet i distriktene. Utfordringene er rammevilkår for næringslivet. Vi er veldig sårbare for internasjonale konjukturvigninger (Menon rapport 8/2015).

Sårbarhet
Regionens næringsmessige sårbarhet er et tredje punkt. Med næringsmessig sårbarhet menes regionens risiko for en fremtidig sterk nedgang i sysselsettingen. En slik risiko kan kobles opp mot faktorer som avhengighet av en enkelt eller noen få enkeltbedrifter eller en enkelt bransje. I en region der en type næringsliv er dominerende, kan det være hensiktsmessig at kommuner velger å satse på komplementære eller differensierte næringer slik at næringsrobustheten totalt sett økes.

Nes påvirkes utenfra – det vil si at investeringer og utviklingen i nærliggende kommuner gir muligheter og utfordringer på Nes. Det er spesielt tre trekk som kan få stor betydning for utviklingen på Nes på lengre sikt.

Tettsteder utarmer sitt omland
I et større forskningsprosjekt som Menon har gjennomført på oppdrag for Kommunal- og moderniseringsdepartementet ble åtte hypoteser knyttet til samspill mellom by og omland som kilde til økonomisk vekst undersøkt. Et funn i denne studien er at tettsteder utarmer sitt omland. Dette betyr at folk tenderer til å klumpe seg enda tettere sammen i de tettstedene som vokser, noe som medfører stagnasjon i omlandet til tettstedet.

Veksten påvirkes når reisetiden mellom by og omland reduseres
Når reisetiden reduseres, er kartlagte effekter at verdiskaping per innbygger øker, sysselsettingen øker og det er indikasjoner på økt pendling mellom berørte kommuner. Det er grunn til å tro at aktiviteten på Nes vil øke som følge av planlagte infrastrukturinvesteringer til Ringeriksregionen (Ringeriksbanen og fire felts motorvei til Sandvika i Bærum).

Innbyggernes utdanningsnivå er viktig for kommunens vekstevne
Selv om sammenhengen er svak er innbyggernes utdanningsnivå viktig for kommunenes vekstevne.

En viktig årsak til dette er at bedrifter etablerer seg i områder som har innbyggere med ønsket kompetanse. 38 prosent av innbyggerne i Nes har videregående utdannelse og bedriftene tilbyr fagarbeidsplasser på Nes. Det tilbys ingen høyere utdanning i Hallingdal, og det er viktig at Nes kommune er med på å legge til rette slik at flere får anledning til å ta fagutdannelse og desentraliserte studier i regionen.

4.2 HVA DRIVER UTVIKLINGEN PÅ NES

De fleste regioner har ambisjoner om å vokse, både vekst i antall innbyggere og vekst i verdiskaping i næringslivet. Vekst er en ting – vekst i velferd er en annen. Et mål på en regions velferd er verdiskaping per innbygger. En regions verdiskaping er et mål som er direkte sammenlignbart med målet BNP (brutto nasjonalprodukt) og måler den merverdi som skapes i regionen i løpet av et år. Mer spesifikt beregnes verdiskaping i en region som alle bedrifters og organisasjoners omsetning i regionen ,fratrukket kjøpte varer og tjenester.

Produktivitetseffekten i Hallingdal er klart størst i Nes kommune. Dette betyr at velferdsveksten drives av at hver arbeidstaker blir mer produktiv. På Nes er det lav befolkningsvekst og negativ sysselsettingsvekst i perioden. Det å skape flere arbeidsplasser må være en prioritert oppgave i planperioden.

Hallingdal er en bo- og arbeidsmarkedsregion, hvor 5 av 6 kommuner løser over 90 % av sin etterspørsel etter arbeidskraft gjennom arbeidstakere som bor i egen eller en av de andre kommunene i Hallingdal. Unntaket er Flå der elleve prosent av sysselsettingen i kommunen kommer fra kommuner utenfor Hallingdal. Mange jobber og bor i samme kommune, 84 % av de om jobber på Nes bor også på Nes. De som pendler fra Nes pendler i hovedsak til Gol kommune. Det er en nær sammenheng mellom befolkningsutvikling og utvikling av næringslivet. Et sted som skal vokse og tiltrekke seg flere innbyggere er avhengig av at det skapes arbeidsplasser lokalt. Det har vært en lav nedgang i arbeidsplasser i Nes kommune (1 % nedgang) de siste ti årene. Imidlertid skjer innovasjon og næringsutvikling på tvers av administrative grenser og sektorer, og dette forutsetter god og helhetlig planlegging i den enkelte kommune og på tvers av kommunale grenser.

Figur: Verdiskaping i løpende priser 2004–2012 i privat sektor

Målt i verdiskaping er DEFA den største bedriften på Nes uansett år, men dens relative betydning er avtagende. Fra 2004 til 2012 har verdiskapingen i kommunen økt med 150 millioner. Bygg og anlegg, industribedriften Protan, økt handel og kraftinntekter har bidratt til dette.

Figur: Verdiskaping i 2004 og 2012 i løpende priser i millioner kroner i privat sektor

Av den totale veksten i Nes på 105 millioner kroner er bygg- og anlegg den som har hatt størst vekst, deretter kommer industri og handel.

4.2.1 Reiselivet

Reiseliv er en integrert del av næringslivet i kommunen. I kommuneplanen er det et mål for Nes å videreutvikles som reiselivskommune. Nes er en stor reiselivskommune på landsbasis.

Figur: Hyttestatistikk

Agderforskning har for første gang i 2015 registret norske hytteeieres bosted koblet sammen med beliggenheten av de samme eiernes fritidsboliger.

Kommune	Hytter/fritids-bosteder	Egne innbyggere	Oslo/Bærum	Bergen	Drammen	Hytte pr innbygger
Flå	1.459	300	430	6	70	1,47
Nes	2.983	993	714	22	138	0,86
Gol	2.184	697	516	26	74	0,49
Hemsedal	2.166	623	772	17	64	1,10
Ål	3.078	1109	760	122	95	0,66
Hol	5.270	759	1546	927	135	1,8
Hallingdal	17.140	3920	4738	1120	576	1,59

Nes er tredje største hyttekommune i Hallingdal og kommer rett etter Ål. Hol er den største hyttekommunen i Hallingdal.

4.2.2 Befolkningsvekst og sammensetning

Totalt er det 73 flere personer på Nes i 2014 enn det var i 1981. I denne perioden var 2001 et toppår da det bodde 129 flere personer på Nes enn det gjør i dag. Det er sterkest vekst i den eldre delen av befolkningen. Befolkningssammensetningen vil bli en av våre største utfordringer. De som flytter fra Nes flytter i størst grad til et bysentrum, de fleste i forbindelse med høyere utdanning. Netto flytting har størst påvirkning på utviklingen i folketallet på Nes. Å motvirke flytting, holde på ungdommen og i større grad få realisert potensialet i Nes anses som viktig for å lykkes med vekst og utvikling i kommunen.

Figur: Tilflyttingskommuner

Sentralisering: De som ønsker å flytte, flytter til større steder som Oslo, Gol, Drammen.

5 KOMPETANSE, INNOVASJON OG UTVIKLING

5.1 OVERORDNET MÅLSETTING

Nes kommune skal stimulere til nyskaping og kreativitet, tiltrekke seg grundere samt aktivt bidra til å styrke privat og offentlig sektors innovasjonsevne.

KOMPETANSE

- Faglært arbeidskraft
- En god miks av fagutdannede og mennesker med høy utdannelse
- 84% av de som jobber på Nes bor på Nes

RESSURS

- Har ledige næringslokaler

INFRASTRUKTUR

- Nærhet til sentrale Østlandet og Vestlandet
- Jembanen
- Kompetanse

UTDANNINGSNIVÅ

- Andelen med videregående eller høyere utdanning er lavere enn landsnivået
- Manglende høyskoletilbud
- Negativ sysselsettingsvekst i næringslivet
- Utpendling av arbeidskraft med høyere utdannelse, trenden er økende

DEMOGRAFI

- Negativ vekst i aldersgruppene 0–19 og 24–39 år
- Andelen innbyggere over 67 år ligger over landsgjennomsnittet, mens andelen 0–15 år ligger under landsgjennomsnittet

KOMPETANSE

- Teknologi som muliggjør arbeidsplasser som kan gjøres hvor som helst fra
- Flere lærlingeplasser
- Bruk av innvandrere som ressurs
- Arealer til statlige arbeidsplasser

KLYNGEUTVIKLING

- Tiltrekke seg nye bedrifter med utspring i bygg og anlegg, Energiforsynings-klynge/kompetansesenter
- Utvikle arbeidsplasser innen IT og skape et større IT-miljø på Nes
- Etablere konakt med Treklyngen på follum for å se på synergier

RAMMEVILKÅR

- Påvirke rammevilkårene til industriarbeidsplasser
- Synliggjøre hvilke arbeidsmuligheter som fins i regionen
- Rimelige arealer som er tilrettelagt for alle typer næringer
- Infrastrukturinvesteringer på Ringerike skaper nye muligheter, flere bedrifter og flere innbyggere.

MOBILITET

- Når ungdommen får høyere utdannelse reiser de fra bygda for godt
- Kompetansen pendler ut av Nes og til andre kommuner

ARBEIDSKRAFTBEHOV

- Liten tilgang på ny arbeidskraft
- Relativt lav andel av befolkningen med høy utdannelse i forhold til landsgjennomsnittet

RAMMEVILKÅR

- Nye ledige næringslokaler på Flå
- Bedre infrastruktur knytter Nes nærmere Oslo og flere velger å pendle
- Arbeidsplalsser innen industrien flytter utenlands

5.2 UTFORDRINGER OG MULIGHETER

5.2.1 Rammevilkår

Nes kommune har i dag rask behandlingstid av søknader, samt ledige og attraktive næringsarealer. Næringsfondet i kommunen er med på å stimulere til vekst i eksisterende og etablering av nye næringer. Bedriftseiere bosatt i kommunen oppgir bedriftene som avgjørende for at de lokaliserte seg på Nes. Selv om Nes ligger hakket lenger unna det sentrale Østlandet enn eksempelvis Flå, oppgir bedriftene at nærhet til større markeder på Østlandet og effektiv infrastruktur for eksport av varer og tjenester, er årsaker til vekst i deres bedrift.

Nes har noen få store private virksomheter som sysselsetter mange. Hva skjer dersom en eller flere av disse skulle forsvinne? Scenario: «Hjørnesteinsbedrift forsvinner». Dette er noe Nes kommune må kartlegge og ha en plan for å håndtere.

Næringslivet i Nes må bli bevisst sine fortrinn og forsøke å etablere utviklingsmiljøer basert på lokale fortrinn og sterke næringer/miljøer. I denne sammenheng er det svært viktig å engasjere eksisterende og sterke bedrifter/miljøer.

Hovedtyngden av bedriftene i Nes er enmannsbedrifter eller bedrift med mindre enn 4 ansatte, hvilket betyr at mange bedriftsledere jobber innenfor mange fagfelt i sin bedrift som krever stor bredde kompetanse. Mangel på ledig tid til videreutvikling er en utfordring, spesielt for små bedrifter. Samtidig har ulike bransjer flere like problemstillinger som gir egengevinst ved å delta i samarbeid med andre. Det er signaler fra både gründere og etablert næringsliv at de har behov for gode samarbeidsarenaer. Kommunen skal bidra til å skape et tettere felles kap mellom kulturnæringene og tjenesteytende næringer.

Nesbyens historiske betydning som «hovedsete» i Hallingdal og styrke innen arrangement og kultur, kan sammen skape grunnlag for utvikling av nye og innovative prosjekter innen kultur/reiseliv.

Nes kommune har klare fordeler av sin geografiske beliggenhet i nærheten av det sentrale Østlandet og midt mellom Øst- og Vestlandet. Viktige hovedferdselsårer som jernbanen og Rv 7 går gjennom bygda, og vi har tilgang på faglært arbeidskraft og kompetanse gjennom en solid lokal industri.

5.2.2 Kompetanse

Tilgang til arbeidskraft med relevant kompetanse er vesentlig for næringslivets verdiskaping og konkurranseevne. Kompetansen som innbyggerne har legger føringer for hvilke bedrifter som ønsker å etablere seg i en kommune. Knapphet på arbeidskraft innebærer at det er viktig å utnytte og beholde den arbeidskraften som finnes. Det å ta i bruk arbeidskraftreserven er spesielt viktig for å skape et vekstkraftig samfunn.

Forskning og utvikling er en av de viktigste kildene til en regions innovasjon og langsiktige vekst. Et tettere samarbeid med Høgskolen i Buskerud og Vestfold og andre relevante universitets- og høgskolemiljøer er avgjørende. Dette vil gjøre både Nes og regionen for øvrig mer attraktiv, og kunne føre til økt fagkompetanse, økt innovasjon, nye etableringer og tilflytning.

Nes har en god miks av fagutdannede innbyggere og folk med høyere utdannelse, men andelen med videregående utdannelse og høyere utdannelse er lavere enn landsnivået.

Samtidig mangler Nes arbeidsplasser for folk med høyere utdannelse. Dette medfører at Nes har stor grad av utpendling av spesielt arbeidskraft med høyere utdannelse og denne trenden er økende. Rådgivere i skolen råder ungdommen til å ta høyere utdannelse, men erfaring viser at når de ønsker seg hjem er det få relevante jobber å tilby. Sysselsettingsveksten og verdiskapningen i næringslivet i Nes, kan bli truet dersom rekrutteringsgrunnlaget lokalt til de kunnskapsintensive arbeidsplassene svikter. Rekruttering av arbeidskraft med høy kompetanse blir derfor et viktig fokusområde.

FoU og innovasjon betyr å utvikle og anvende nye produkter, prosesser, tjenester og løsninger. Kjente elementer kan settes sammen på nye måter slik at det skaper økte verdier for den som benytter seg av løsningene. Å omsette nye ideer til bedriftsøkonomisk eller samfunnsøkonomisk verdiskaping er avgjørende for bedrifters og regioners konkurranseevne, og gir potensial for økonomisk vekst. På Nes finnes verdensledende industri, som igjen kan ha et potensial for innovasjon, samt utvikling av nytt næringsliv og klynger innenfor fiere næringer.

Målt i verdiskaping er det kunnskap og teknologi (industri) som er den største næringen i Nes. Dette tatt i betraktning at 2013 var et noe dårligere år for bedriftene, som igjen ga et noe lavere resultat for denne næringen i 2013 enn 2014. Industri, bygg og anlegg er vekstnæringer på Nes, og kommunen ønsker fortsatt at industri skal være et prioritert satsingsområde. DEFA AS er klart den største næringsaktøren i kategorien teknologiindustri, og er av stor betydning for verdiskaping og sysselsetting i kommunen. Foruten industri er hovedtyngden av næringslivet i Nes innen bygg og anlegg, reiseliv, handel og landbruk, som for resten av regionen .

5.2.3 Klynger

Med stadig økende global og lokal konkurranse stilles krav til kompetanseutvikling og bærekraft. Bedrifter må være omstillingsdyktige og evne å ta i bruk ny teknologi. Ved å bygge på lokale fagmiljø og kompetanse, vil man kunne utvikle spisskompetanse og danne grunnlag for næringsklynger. Det er bedriftenes eget ansvar å drive innovasjon i egen bedrift, men potensialene som ligger j grenseoverskridende samarbeid kan resultere i både synergier og innovasjon. Det vil være avgjørende at man engasjerer suksessrike lokale bedrifter for kompetansedeling, utvikling av ideer og tilførsel av lokalt lederskap.

Nes har flere suksessrike bedrifter med utspring i både IT, bygg og anlegg og energiforsyning. Disse kan danne et grunnlag for utvikling av flere næringsklynger/ kompetansesenter.

Klynger kan bestå av ulike typer sammensetninger av bedrifter basert på enten felles teknologi behov, felles kompetansebehov, eller at bedriftene sammen utgjør en forretningskjede/produksjonskjede.

Landbrukssektoren har en av de mest komplette verdikjedene i norsk næringsliv og er viktig for sysselsetting og bosetting. Det er et mål å legge til rette for økt verdiskaping og sysselsetting gjennom etablering av ny næringsvirksomhet i tilknytning til landbrukets ressurser. Her bør også sees på muligheter for synergier av prosjekter på Treklyngen på Follum.

Å få til godt samarbeid mellom bedrifter i Nes ansees som viktig for å få til ønsket vekst og utvikling. I mange kommuner er det gjennom SIVAs (statlig selskap for industrivekst) virkemiddelapparat etablert kunnskapsparker, inkubatorer og næringshager hvor det gis tilbud om leie av lokaler for kortere eller lengre perioder, sammen med veiledning og rådgivning. Dette vil Nes se nærmere på.

5.2.4 Utvikling av nye næringer

Det vil være viktig å stimulere til kunnskapsbasert nyskaping og entreprenørskap med utgangspunkt i lokale fortrinn. De naturgitte og kulturelle ressursene som finnes i kommunen bør i større grad utnyttes som grunnlag for sysselsetting, verdiskaping og framtidig velferd. Landskap, kulturmiljøer og kulturminner utgjør et viktig grunnlag for verdiskaping og næringsutvikling. Slike verdier kan bidra til å utvikle Nes som en attraktiv kommune å bosette seg i og besøke. Mulighetene som ligger i verdiskaping basert på natur- og kulturarven bør utnyttes i større grad enn i dag.

Nye næringer som vil få fokus i framtida er helse, handel og fritid. Flere benytter seg av hytta over lengre tid, og kommunen må ha et godt sentrum som tilbyr innbyggere og tilreisende varer og tjenester som etterspørres, samtidig som flere ønsker et tilrettelagt fritidstilbud i forbindelse med utvikling av hytteområdene. Dette er også noe Nes kommune bør ha med i sin planlegging.

Nes har et sterkt fagmiljø knyttet til kultur/arrangement, blant annet ved Hallingdal museum, Hallingmarken, Kjerringtorget og Festspillene i Nes, m.fl, som kommunen bør styrke. Fagsenter for nasjonalromantikken er også et eksempel på dette. Kulturnæringen og næringslivet for øvrig har generelt liten tradisjon for å samarbeide, dette påvirker rekrutteringen til de profesjonelle kulturnæringene. Det tradisjonelle næringslivet og kulturnæringene lokalt har liten tradisjon i å kjøpe tjenester av hverandre for å forsterke egen virksomhet, og det er derfor vanskelig å få oversikt over nye muligheter som kan være interessante.

Både aktører med kullurnæring som hovedinntekt og næringslivet vil ha stor nytte av flere felles møteplasser.

5.3 STRATEGIER OG SATSNINGSOMRÅDER

I samarbeid med andre aktører skal Nes kommune:

- Være en næringsvennlig og profesjonell kommune som møter etablerte og nye bedrifter med en positiv og proaktiv holdning.
- Synliggjøre mangfoldet og viktigheten av industrien i kommunen, og øke rekrutteringsgrunnlaget gjennom mer og bedre samarbeid mellom skole og næringsliv.
- Legge til rette for etablering av arbeidsplasser og skape grunnlag for tilflytting av arbeidskraft med høyere utdannelse til Nes kommune.
- Jobbe for å tiltrekke seg en større bedrift (type hjørnesteinsbedrift) og/eller en større statlig eid virksomhet som kan skape et større antall arbeidsplasser i kommunen.
- Styrke eksisterende næringshager og skape arenaer for samarbeid og erfaringsutveksling (klynger) mellom næringsdrivende innen ulike bransjer.
- Legge til rette for et tettere samarbeid mellom kulturnæringene og det øvrige næringslivet.
- Bidra til å utvikle innovative bedrifter og næringer innen reiseliv / opplevelser / kultur / landbruk

Se tilhørende tiltak i Handlingsdokumentet som følger planen.

6 HYTTE OG REISELIV

6.1 OVERORDNET MÅLSETTING

Nes kommune skal ha fokus på egenart og bærekraftig utvikling av hytteområder, tilrettelegging av turisme og et godt hytteliv.

IDENTITET

- Historisk og nasjonalromantisk atmosfære
- En arrangementskommune
- Rikt kulturliv
- Stor hyttekommune i vekst
- Variert natur for friluftsliv og rekreasjon
- Varmerekord og generelt godt klima
- Et kompakt og hyggelig sentrum

INFRASTRUKTUR

- God infrastruktur med Rv7, jernbane og datanett og kort avstand til det sentrale Østlandet

REISELIV

- Kort avstand til turistattraksjoner
- Familievennlig fjell med aktiviteter hele året
- Godt utbygd sti- og løypenett

S – STYRKER (STRENGHTS)

REISELIV

- Lav lønnsomhet og sysselsettingsvekst i reiselivsnæringen med mange deltidsarbeidsplasser
- Produksjon av reiselivsprodukter er en attåtnæring
- Få serverings- og overnattingssteder
- For få utleieenheter

HYTTELIV

- Bedre synergi mellom hytteområdene og arrangementer i sentrum
- Bedre kommunikasjon med hytteeiere
- Bedre infrastrukturen mellom sentrum og hytteområdene

W – SVAKHETER (WEAKNESSES)

INFRASTRUKTUR

- Det sentrale Østland kommer stadig nærmere ved bedre infrastruktur
- Forbedre ytterligere nett -og mobildekning for hytteeiere

AKTIVITET

- Meteorittparken Gardnos
- Hallingdal museum
- Sykkelturisme
- Utvikle bærekraftige stier og merke sti- og skiløyper etter nasjonal standard
- Utvikle flske - og vannopplevelser og nye villmarksaktiviteter
- Videreutvikle alpin- golfanlegg og langrenn

O – MULIGHETER (OPPORTUNITIES)

IDENTITET

- Sterk konkurranse mellom destinasjonene i Hallingdal og nærliggende regionerr

NÆRINGSLIV

- Handelslekkasje
- Lav produktivitet i reiselivsnæringen
- For mange deltidsarbeidsplasser innen reiseliv

AKTIVITET

- Manglende formaliserte avtaler mellom grunneiere og aktiviteter som skiløyper, sti og sykling

ORGANISASJON OG KOMPETANSE

- Manglende store aktører som drar utviklingen

T – TRUSLER (THREATS)

6.2 NES – EN VERTSKAPSKOMMUNE

Nes skal bidra til at reiselivsnæringen styrker og videreutvikler viktige kjerneverdier som gjestfrihet, service hos vertskap og ansatte. At Nes blir en bedre vertskapskommune med tydelig vertskapsrolle og opparbeide positivt omdømme er trolig det aller viktigste for at kommunen skal fremstå som et attraktivt reisemål. I den forbindelse må hver enkelt nesning være sitt ansvar bevisst.

6.3 ET BÆREKRAFTIG REISELIV

Reiselivsnæringen preges av at næringsstrukturen er fragmentert med mange små og finansielt svake bedrifter. Denne næringsstrukturen fører til at bedriftene har begrensede ressurser til investeringer, produkt-/markedsutvikling og kompetanse. I stedet for å investere i fremtiden, er mange tvunget til å kutte kostnader for å få driften til å gå rundt, med andre ord en ikke-bærekraftig utvikling. Norsk reiseliv møter stadig mer internasjonal konkurranse, fordi nære og fjerne reisemål fremstår som likeverdige alternativer. Forhold mellom pris og kvalitet er sentral.

Det er derfor spesielt viktig at reiselivet har fokus på bevaring av natur, kultur- miljø og kulturell rikdom. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner må skapes gjennom lokal kvalitet og lokal- og sosial verdiskaping.
Det er viktig å ha fokus på å utvikle sterkere og mer profesjonelle klynger innenfor reiselivet.

6.4 UTFORDRINGER OG MULIGHETER

Nes kommune er en del av Hallingdal, Norges største reiselivsregion, har en flott natur og store utmarksressurser som lokale og tilreisende har stor glede av. Nes er kjent for stjerneklare netter og solrike dager, et godt og tørt klima, med varme somre. Kommunen er fremdeles innehaver av Norges høyeste målte temperatur på +35,6 gr. (20.6.1970).

Nes er en betydelig hytte-, reiselivs-, og arrangementskommune. Det satses sterkt på terreng- og downhillsykling, langrenn, alpint, golf, kulturopplevelser, arrangementer, naturopplevelser og hytteliv.

Fra gammel tid var Nes hyppig gjestet av nasjonalromantiske malere. Meteorittnedslaget på Gardnos er et av de få krater i Europa som ligger synlig og er lett tilgjengelig i terrenget.

Sti- og downhillsykling har blitt en stor og viktig aktivitet i Nes.

Nes kommune ønsker å bidra til at nasjonalromantisk senter basert på malere som historisk hadde tilhold i Nes, på utvikling av senter i meteorittkrateret på Gardnos, og stimulere til videreutvikling av downhillsykling og annen sykkelaktivitet.

6.4.1 Nes – en bedre reiselivskommune

Innen reiselivet er det i dag mange små og ofte lite synlige destinasjoner. Reiselivet er konkurranseutsatt og en integrert del av næringslivet i kommunen. I kommuneplanen er det et mål for Nes å videreutvikles til en bedre reiselivskommune og det er naturlig og viktig å se reiselivsatsningen i sammenheng med andre prosjekter og tiltak i kommunen. Slik kan man utnytte de samlede ressursene best mulig. Det er viktig å bygge strategiske allianser mellom destinasjoner, innad i næringen, fagopplæringsinstitusjoner, organisasjoner og mellom bedrifter mm.

Nes kommune kan bidra som tilrettelegger og se sammenhengen mellom ulike fagfelt og miljøer, samt skape samarbeid og bidra til tillit mellom relevante aktører.

6.4.2 Bærekraftig utvikling

Det blir stadig viktigere å utvikle re iselivstilbudene på en bærekraftig måte. At reiselivsaktørene driver sin virksomhet i henhold til de vedtatte nasjonale prinsippene for et bærekraftig reiseliv vil i framtiden være en forutsetning for å lykkes.

En annen viktig forutsetning er at kulturlandskapet opprettholdes og vedlikeholdes. Med dette menes et levende landbruk, og Nes kommune skal bidra til at dette opprettholdes for å underbygge denne strategien. Et levende landbruk vil også danne grunnlag for tilleggsnæring innen reiseliv. Da er det også viktig at aktørene er villig til å utnytte denne muligheten til å skape innovasjon i næringen.

6.4.3 Teknologisk utvikling

Reiseliv er en av de raskest voksende næringene i verden og markedsutsiktene er gode. Den teknologiske utviklingen bidrar både til økt konkurranse og økte muligheter for markedsføring og informasjon. Mange vurderer i dag mulige reisemål på internett.

6.4.4 Campingnæring

Campingnæringen er i sterk endring og gjestenes krav og forventninger til norske campingplasser har endret seg betydelig de siste årene. Det stilles høyere krav til standard på selve arealene og ikke minst på servicefunksjoner og bredden av aktivitetstilbud.

Campingnæringen utgjør en viktig del av det helhetlige og mangfoldige overnattingstilbudet i kommunen. Nes kommune har 6 campingplasser. Ved å øke oppmerksomheten og sette fokus på campingplassene, samtidig som campingplassene selv tilegner seg mer kunnskap om markedet og foretar produktforbedringer, vil vi ha som målsetting å få flere til å overnatte ved campingbedrifter og dermed øke lønnsomheten i næringen.

I tillegg til offentlig myndigheter må kommunen bidra til å skape gode rammevilkår for utvikling av næringen. Det bør utarbeides en helhetlig plan for campingnæringen som skal bidra til utvikling av næringen i Nes.

6.4.5 Nes – en hyttekommune

Nes er en stor hyttekommune, med om lag 3000 hytter. Kommuneplanens arealdel legger til rette for utvidelse, fortetting og standardheving av eksisterende hytteområder. Kommunen har i tillegg en stor tomtereserve, godkjent i planer.

Utvikling av reiseliv og hytteliv henger tett sammen med sentrumsutvikling og næringsliv. En forutsetning for at tilreisende skal benytte sentrum i større grad er at kommunen får et økt tilbud av varer og tjenester. Den største verdiskapning skjer i forbindelse med utvikling av hytteområdene og bygging av hyttene, men den langsiktige effekten oppnås ved at hyttene blir mye brukt. Gjennom gode opplevelser, arrangement, aktiviteter og tiltak som får hytteeierne til å bruke hyttene sine mer, kan kommunen øke hytterelatert omsetning og gi verdifulle arbeidsplasser.

6.4.6 Arrangementer og kulturnæringer

Etterspørsel etter opplevelser og aktiviteter, basert på områdets unike verdier og kulturhistorie, øker. Både Meteorittparken Gardnos, Fagsenter for Nasjonalromantikken og utviklingen av Nesbyen som terrengsykkeldestinasjon, er viktige prosjekter i reiselivssammenheng.

De tilreisende ønsker å oppleve og lære, blant annet om lokal kulturhistorie og lokale mattradisjoner. Mennesker og miljø på det stedet man vurderer å reise til, blir stadig viktigere. Ren og uberørt natur, med god tilgjengelighet er i økende grad et konkurransefortrinn, særlig i et globalt marked som urbaniseres mer og mer. Fokus på den globale klimautviklingen bidrar også til dette.

I kommuneplan for Nes er det et mål å være et knutepunkt for arrangementer og festivaler, og dermed møteplass for handel og næringsliv, idrettsaktiviteter og kulturelle opplevelser.

Nesbyens varierte arrangementer er av betydning for hvordan vi kan få satt Nesbyen på kartet, nasjonalt og internasjonalt. Kommunen må bygge videre på variert kulturliv og gode arrangementer for å styrke satsningsområdet som en arrangementskommune. Det er et mål for Nes å utvikle særpreget i kommunen, bl.a. gjennom eksisterende og nyskapende arrangementer.

Kulturnæringer, kreative næringer og opplevelsesbaserte næringer er relativt nye begrep og fagområder innenfor regional utvikling. Nærings- og handelsdepartementet fikk i 2011 laget en rapport om «Kulturnæringens betydning for norsk økonomi». Buskerud fylkeskommune har laget rapporten «Kulturnæringer i Buskerud – strategi og handlingsplan 2009–12» . I begge planene er museene nevnt blant mange andre aktører som viktige for kulturnæringen. Kulturnæringer har vokst med ca. 50% på landsbasis fra 2000.

I Nes ligger Hallingdal Museum som rent praktisk betjener alle museumsavdelingene i Hallingdal. Museet på Nesbyen er stadig i utvikling, og vil være en viktig del av kulturnæringen i Hallingdal. Museet har åpent hele året, med godt besøkte aktivitetsdager, men har potensiale for økt besøk.

Museet må sees i nær sammenheng med utvikling av «Landsbyen i Hallingdal», utvikling av «Fagsenter for Nasjonalromantikken» i Sorenskrivergården, kulturlandskapsområdet langs Rukkedøla og stien «I Gudes fotspor».

6.4.7 Samferdsel

Trendene viser at gjestene stiller stadig større krav til enkelhet og tilgjengelighet. Transport og samferdsel blir dermed en kritisk konkurransefaktor også i fremtiden. For Nes er det viktig å ha en samferdselsmessig infrastruktur på linje med sammenliknbare destinasjoner. Infrastrukturutviklingen er i stor grad et offentlig ansvar, men politikere spiller en viktig rolle i forhold til påvirkning og prioritering både når det gjelder vei-og kollektivtilbud. Næringen må selv sørge for å tilkjennegi sine behov på en måte som gir gjennomslag, men samtidig aksepterer offentlige restriksjoner særlig som følge av miljøutfordringen.

«Reisen til opplevelsen» omfatter først og fremst reisen til og fra reisemålene. Det samferdselsrelaterte behovet er å komme raskt og sikkert fram. Det tyngste reiselivet i Buskerud ligger på aksen øst-vest gjennom Hallingdal.

Nesbyen ligger ved Rv7 og har Bergensbanen med stoppested Nesbyen Stasjon. Ringeriksbanen er viktig for reiselivet i hele aksen som Bergensbanen dekker. Ringeriksbanen/E 16 og Sollihøgda/Rv7 er viktige tiltak for å sikre konkurransekraft for reiselivet i Ringerike og Hallingdal. E16 over Sollihøgda til Hønefoss fremstår som en «flaskehals». Løsning av denne flaskehalsen og videre utbedring av Rv7, vil ha stor betydning for reiselivet i Hallingdal. Det er av stor betydning at Nes får en utbedret avkjøring og velkomst fra Rv7 og blir møtt av «Velkommen til Nes» også ved innkjøring fra våre fylkesveier.

Foto: NSB

6.5 STRATEGIER OG SATSNINGSOMRÅDER

I samarbeid med andre aktører skal Nes kommune:

- Stimulere og støtte samarbeidet innen reiselivsnæringen i Hallingdal og tilrettelegge for et godt reiseliv i kommunen
- Stimulere campingnæringen til oppgradering og utvikling
- Tilrettelegge for videre utvikling av hytteområder, med god infrastruktur og en attraktiv hytteservice, som bidrar til økt trivsel og økt bruksfrekvens.
- Bidra til at reiselivsnæringen styrker og videreutvikler viktige kjerneverdier som gjestfrihet, service og kunnskap hos vertskap og ansatte.
- Stimulere til å utarbeide en god samordnet markedsføringsplan, med en tydelig profil som inkluderer fjellområdene både sommer og vinter. Se tilhørende tiltak i Handlingsdokumentet som følger planen.

7 SENTRUMSUTVIKLING

7.1 OVERORDNET MÅLSETTING

Nesbyen skal innen 2026 bli kjent som en attraktiv kommune som forbindes med «Ekte Landsbyliv», der felleskapet gror, og det er godt å bo, leve og arbeide.

INFRASTRUKTUR
Godt gang- og sykkelvegnett

KOMPAKT SENTRUM, MED FORTETTINGSMULIGHETER

IDENTITET
- Kulturhistorie
- Historisk sentrum
- Varmerekord

ARRANGEMENTS-KOMMUNE
- Etablerte arrangementer
- Stor utescene
- Markedsplass
- Erfaring, kompetanse, dugnadsvilje

FOLKEHELSE
- Sentrumsnært idretts-anlegg med lysløype
- Sentrumsnære turstier
- Aktivt idrettslag
- Frivillighetssentral

S
STYRKER
(STRENGHTS)

MANGLER SYNLIGHET
- For lite markedsføring
- Ingen klar sentrumsprofil

SAMFERDSEL
- Dårlig kollektivtransport innad i kommunen
- Mange er avhengig av bil lokalt
- Dårlig tilrettelagt for pendling kollektivt

TILBUD
- Få spisesteder/utesteder
- Mangler overnattings-tilbud i sentrum
- For lite marked for nisjebutikker
- Lite attraktivt for unge voksne
- Mangler lekeplasser i sentrum

PLANER
- Mangler helhetlig sentrumsplan
- Boligtilbud dårlig tilpasset lokalt behov

INVESTERINGSVILJE / LYST / EVNE
- Lite kundegrunnlag

W
SVAKHETER
(WEAKNESSES)

SAMFERDSEL
- **Gjennomfart Oslo/ Bergen** med jernbanen og Rv7
- Kortere veg fra Oslo-området til hytta

STOR HYTTEBEFOLKNING
- 3000 hytter

REGIONALE INSTITUSJONER I SENTRUM
- Hallingdal Museum
- Hallingdal tingrett

LANDSBYEN I HALLINGDAL
- Rukkedøla
- Indre torg
- Tomme lokaler
- Attraktivt sentrumskjerne

O
MULIGHETER
(OPPORTUNITIES)

SAMFERDSEL
- Kortere veg til Ringeriksregionen
- Konkurranse/ handelslekkasje

HANDEL
- Konkurranse
- Kjedemakt
- Netthandel
- Nedlegging av butikker

T
TRUSLER
(THREATS)

7.2 UTFORDRINGER OG MULIGHETER

Sentrum utgjør en viktig del av attraktiviteten til Nes kommune. Sentrumsutvikling og utvikling av næringsliv henger tett sammen. Næringslivsutvikling i sentrum bidrar til å fylle kommunens ansikt utad med aktiviteter og tilbud. Antall butikker og nisjebutikker, serveringssteder og cafeer henger ofte tett sammen med befolkningsutvikling og kundegrunnlag. Innbyggere, hytteeiere og tilreisende må ønske å benytte tid i sentrum for at butikkene skal ha mulighet til å overleve.

Historiske spor og grønne lunger skal bevares og handelen sikres gode vilkår. I tillegg har mange aktører interesser i utviklingen av sentrum. Kommunen er planmyndighet og kan tilrettelegge for utvikling, mens næringsliv og grunneiere iverksetter og investerer. Utfordringen er å takle interessekonfliktene knyttet til sentrumsutvikling på en konstruktiv måte. Dette fordrer samarbeid, stram regi, bredt eierskap til planer og gjennomføringskraft. En plan for utforming av sentrum i Nes kan bidra til det. Gjennom planprosessen kan en klargjøre verdier og visjoner, og fremme strategier og planer for den langsiktige utviklingen og tiltak som raskt kan realiseres.

7.2.1 Stedsutvikling

Kommunen skal være attraktiv som bosted for ulike mennesker i ulike livsfaser. Dette er et langsiktig arbeid som krever gode løsninger på mange samfunnsområder. Målsetningen med å skape Nesbyen til Landsbyen i Hallingdal må være å skape bolyst og få flere til å bosette seg i landsbyen eller i området rundt.

Det er viktig at de butikkene vi har er av god kvalitet og at vi skaper et sentrum hvor beboere og tilreisende vil oppholde seg, handle og komme tilbake. Mange hensyn må tas for å sikre kvalitet, mangfold og god tilgjengelighet for innbyggerne og andre.

Nes kommune har i dag en egen kommunedelplan for Nesbyen og en reguleringsplan for sentrumskvartalene. Det bør utarbeides en egen visuell plan for sentrum av Nes. Denne bør ha som mål å skape sentrum om til et sted hvor innbyggere og besøkende vil oppholde seg, hvor det er trivelig å møtes og hvor en kan oppleve Landsbyen i Hallingdal med de kvaliteter dette innehar. Nesbyen har et lite sentrum, det er likevel viktig at vi utvikler dette slik at det gir mulighet for utfoldelse og samfunnsdeltakelse for alle i befolkningen. Sentrumsutvikling handler i stor grad om det om å skape trivelige, trygg og vakre omgivelser for å legge til rette for møter mellom mennesker.

7.2.2 Næringsutvikling i sentrum

I sentrum av Nes står flere forretningsbygg tomme, flere ligger i Gamle Nes. Nesbyen har i dag relativt gode shoppingmuligheter i kjøpesenteret. I tillegg kunne det i Gamle Nes / Stasjonsgata etableres små butikker (landhandler og designbutikker) som tilbyr unike ting som skiller seg fra det man finner i hvilket som helst kjøpesenter med landsdekkende kjeder. Dette ville gjøre shoppingen til en opplevelse og gjøre den delen av sentrum som vender mot Rukkedøla til en attraksjon.

7.2.3 Historisk røtter

Gamle Nes / Nesbyen sentrum, Hallingdal Museum, Rukkedøla og kulturlandskapet rundt Nesbyen er en arena for opplevelse. Dette er et område med en historie som kan danne en arena for kunst- og kulturhistoriske opplevelser. Nesbyen kan bli en kulturdestinasjon. Nesbyen må satse på det unike. Nesbyen har en unik arena som kan fylles med flere interessante aktiviteter, tilbud og opplevelser med basis i kunst- og kulturhistorie.

7.3 STRATEGIER – SATSNINGSOMRÅDER

I samarbeid med andre aktører skal Nes kommune:

- Ta vare på og utvikle Nesbyens historiske røtter
- Videreutvikle Nesbyen til Landsbyen i Hallingdal med et levende sentrum, gode møteplasser, bolig, handel og arbeidsplasser
- Tilby gode kommunale tjenester og attraktive arbeidsplasser med nærhet til naturen, kultur og opplevelser
- Satse på folkehelse som en del av kommunens stedsutviklingsperspektiv hvor trivsel og bolyst er viktig for folks helse og velvære

Se tilhørende tiltak i Handlingsdokumentet som følger planen.

8 LANDBRUK

8.1 OVERORDNET MÅLSETTING

Nes kommune skal gi landbruket mulighet for å øke kommunens verdiskapning, sysselsetting, bosetting, og være en grunnpilar i å sikre verdier for kommende generasjoner.

S – STYRKER (STRENGHTS)

- Vekst i primærnæringene
- God infrastruktur jernbane og vei
- Aktiv gårdsturisme skaper nytt næringsliv og tilleggsnæringer
- Inn på Tunet
- Teknologisk utvikling
- Klimavennlig

W – SVAKHETER (WEAKNESSES)

- Variasjon i arbeidstilbud utenom landbruket, uten pendling
- Kvalitet på deler av det kommunale veinettet
- Mange små enheter

O – MULIGHETER (OPPORTUNITIES)

- «Levende landbruk»
- Utvikle konsepter innenfor reiseliv og gårdsturisme
- Viderutvikle utmark som ressurs både i jord-, skog- og tilleggsnæringen
- Utvikling rundt barn og unge
- Bli en positiv og service-vennlig kommune
- Utvikle mer bærekraftig landbruk
- Samferdsel (hovedferdselsårer)
- Muligheter til å utnytte virkemidler
- Bruke forventninger fra storsamfunnet

T – TRUSLER (THREATS)

- Høyt utdannede har få jobbmuligheter
- Etterslep på vedlikehold
- Tilgang på kompetent arbeidskraft (vikarer, avløs)
- Råvarepriser/lønnsomhet
- Forventninger fra storsamfunnet
- Globalisering, kortsiktig økonomisk tenkning

8.2 UTFORDRINGER OG MULIGHETER

8.2.1 Generelt

Landbruket er ei viktig og tradisjonsrik næring i Nes. I tillegg til nærings- og sysselsettingsaspektet, skal landbruket bidra til å oppfylle viktige samfunnsmål som trygg matproduksjon og forsyning , stabil bosetting i distriktene, bærekraftig ressursforvaltning og levende kulturlandskap. Landbruket har et forvaltningsansvar for å sikre verdier i naturen på vegne av samfunnet, også for kommende generasjoner.

Landbruket har mange oppgaver på samfunnets vegne, oppgaver som har ringvirkninger. Landbruket er en viktig bidragsyter j utviklingen av distriktene. Landbruket vil også ha stor betydning for kommunen i andre næringer, som f.eks. turist- og reiselivssammenheng.

Målet er at strategiene innen landbruket kan bidra til positiv utvikling, økt aktivitet og nye tiltak innen landbruk eUer landbruksrelatert næring. Dette vil vi vi prøve å sikre gjennom virkemidler som øker interessen og lysten til å drive landbruk (eller landbruksrelatert næring) aktivt, og gi en positiv opplevelse av landbruket og hvilke verdier landbruket står for i samfunnet. Virkemidlene må utformes gjennom aktivt dynamisk samarbeid mellom de forskjellige aktører innenfor næringen og Nes kommune.

8.2.2 Jordbruk

Jordbruk er utsatt for internasjonal globalisering, rasjonalisering i omsetningsledd i matvaredistribusjonen og store endring omkring landbrukets forutsetn inger for produksjon og omsetning. Jordbruket må møte disse nye utfordringene med å være innovativ og kreativ for fortsatt å kunne videreutvikle et bærekraftig og «levende landbruk». Dette innebærer at jordbruket må finne, og utvikle, næringer innenfor nisjer som kan kombineres med det tradisjonelle jordbruket. Noen i næringen har allerede sett potensiale i videreforedling av mat, og andre nisjer som «Inn på Tunet». De mange forskjellige produksjoner som er på Nes gir mange forskjellige muligheter og potensiale for vekst i næringen. Det synes som det er en ny giv for jordbruket de senere år, og flere som satser både tradisjonelt og utradisjonelt. Det finnes fortsatt potensiale for vekst sammen med skogbruk/utmark og reiseliv, og noen har ideer og pågangsmot til å utvikle og satse på nye nisjer.

Statistikken er hentet fra «søknader om produksjonstilskudd» de aktuelle år og som en ser har visse typer arealbruk blitt redusert. Men arealene er tatt i bruk til annen type produksjon. Dette har nok også litt med de naturgitte forutsetninger kommunen har og at omlegging er forholdsvis lite kostnad- og tidkrevende. Kommunens oppgave må bli å bidra til å bevare og utvikle de arealer som er i bruk, samt å bidra til at arealene utnyttes på best mulig måte til det beste for Nes kommune samlet sett.

Figur: Arealutvikling 2001 til 2014

Utvikling i dyretall har samme utviklingstrend, og henger mye sammen med de forutsetninger som gis sentralt og de politiske signaler og virkemidler som styres av globale ønsker.

Grafen forteller trend i antall dyr som er med i «søknader om produksjonstilskudd». Det kan i løpet av perioden ha vært ulikheter i tallene som ligger til grunn, da det har vært forandringer sett i forhold til hvilke dyr som er med i søknadene. Grafen viser at jordbruket er i stadig utvikling og tar inn i seg nye trender og politiske signaler. De krav som stilles til jordbruket endrer seg. Nes kommune ser at vi må være en støttespiller i utviklingen og bidra med å gi gode langsiktige rammer omkring produksjonen.

De største utfordringer jordbruket står overfor er å opprettholde en god økonomisk stabil næring, med de forventninger som storsamfunnet har til matvarekvalitet, sykdoms-I medisinfrie og lavt prisede matvarer. Det finnes en del naturgitte forutsetninger som kommunen må bidra til å bevare og utvikle, slik at næringen får de fortrinn med matkvalitet som forbruker forventer. Vi har en stor utmark med ren natur, som husdyrnæringen benytter. Dette vil bidra til å holde dyr friske og sykdomsfrie og dermed mindre medisinbruk. Nes kommune må bidra med å holde utmarka i bruk, og dermed også redusere gjengroing. Det er samtidig nødvendig å sikre nok arealer til dyrking av grovfor for å redusere kraftforbruk til et nødvendig minimum. Om arealer som benyttes til planteproduksjon omreguleres, må det samtidig være en forpliktelse for tiltakshaver å finne alternative produksjonsarealer. En utfordring kan være gamle planer som ikke er revidert og fanger opp endringer, og her må kommunen være med å oppdatere disse minst hvert 4. år.

Næringen har også en utfordring i å opprettholde dagens kompetanse, og samtidig rekruttere ny arbeidskraft som ønsker og har den kompetanse som er nødvendig for morgendagens jordbruk. Næringen og kommunen må derfor utvikle insentiver sammen for å rekruttere flere inn i næringen.

Samtidig har kommunen en del naturgitte fordeler, som jordbruket kan utnytte i sin utvikling av tilleggsnæringer, i samarbeid med f.eks. turist/hyttenæring. Det finnes noen utfordringer mellom hytteturisme og tradisjonelt jordbruk, men de må vi prøve å løse til beste for begge næringer. Vi må søke å gi jordbruket de rammer/viikår som gjør at vi kan få gode synergier i begge næringer til beste for Nes kommune. Jordbruket og kommunen må sammen med hytteforeninger/turistnæring bidra positivt til beste for alle parter. Kommunen må bidra med å gi gode gjennomtenkte løsninger til beste for samfunnet.

Figur: Utvikling i dyreholdet

8.2.3 Skogbruk

Skogbruk er en konkurranseutsatt næring der produktene i stor grad selges i et internasjonalt marked. De senere år har råvareprisene svingt mye og til en viss grad hatt en fallende trend når en tar kostnadsutvikling og prisstigning i betraktning. Figuren under viser utviklingen i avvirkning, bruttoverdi og tømmerpris for Nes kommune de siste 10 år. Avvirkningen har variert mellom 30000-60000 m^3 per år, mens bruttoverdien av virket har variert mellom 9 og 17 millioner årlig. I en studie fra NILF og Østlandsforskning i 2013 ble det samlede bruttoproduktet til skogbruket i Nes beregnet til 14,5 millioner i 2011.

I og med at skogbrukets produkter stort sett omsettes til store industrienheter, er det begrensede muligheter til å påvirke tømmerprisen lokalt. Det kan ligge enkelte muligheter innenfor blant annet bioenergi og småskalaproduksjon. Videre er det viktig at kommunen bidrar til økt etterspørsel og lokal verdiskapning ved å bruke trevirke i bygg og energiløsninger.

Skogbruk er ei næring som drives ekstensiv! over store arealer. I tillegg er ressursene fordelt på mange eiere, noe som kan vanskeliggjøre effektiv drift. De største utfordringene og mulighetene for å øke lønnsomheten i skogbruket ligger i å rasjonalisere og effektivisere skogsdrift og transport. Vi må sørge for god infrastruktur, etablere bedre samarbeidsformer i skogbruket og opprettholde et godt fagmiljø. Det er også viktig å jobbe med informasjon, spesielt til nye skogeiere som kommer inn i næringen.

Skogbruket er en svært langsiktig næring der avkastningen av investeringene kommer langt fram i tid. Det er viktig å ha langsiktige rammebetingelser og legge til rette for investeringer i skogkultur, veger og skjøtsel. Dette vil gi grunnlag for kvalitetsskog som kommer neste generasjon til gode. En grunnleggende forutsetning for næringen er å ivareta viktige miljøverdier og sikre tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for dette. En må også jobbe med informasjon mot samfunnet for å ivareta anerkjennelsen av skogbruk som ei viktig næring i kommunen.

8.2.4 Utmark

Nes kommunes areal er på ca. 810 km². Av dette er det meste skog og utmarksareal som benyttes jakt, fiske og friluftsliv. Det finnes flere verneområder i kommunen, med Vassfaret som det største og mest kjente området. Utmarka er arena for opplevelser. Mange hytter i Nes, og turister som kommer til Hallingdal, gir et stort kundegrunnlag for bruk av utmarka. Landbrukets næringsutøvere eier i stor grad utmarka, noe som igjen gir muligheter for tilleggsnæringer. Det kan oppstå konflikter mellom tradisjonelt landbruk og opplevelsesbaserte næringer, men i stor grad er mulighetene større enn utfordringene. Det er behov for at landbruket integreres tettere i kommunens øvrige reiselivssatsing for å få til en helhetlig satsing og gode samarbeidsformer.

I jaktsammenheng er det hjorteviltet som har størst økonomisk verdi, med elgen som den desidert viktigste arten. I siste 10-års periode har det vært felt ca. 170 elg, 30 hjort, 50 villrein og mindre enn 10 rådyr årlig. Dette representerer en førstehåndsverdi av kjøttet på bortimot 2 millioner kroner. Videre drives det småviltjakt på spesielt skogsfugl og rype i hele kommunen. Dersom en tar med andre inntekter i forbindelse med jakta, som overnatting, kjøp av varer og tjenester osv, vil verdiskapningen knyttet til jakta være betydelig høyere.

Det finnes et utall av vann og elver i kommunen og mange av disse har en høy kvalitet på fisket. Fisket er brukbart organisert i store deler av kommunen og det selges fiskekort i ca. 10 ulike soner. Hallingdalselva ligger sentralt i kommunen og elva har vært et satsingsområde for fritidsfiske. Etter at gjedda etablerte seg i Hallingdalselva for ca. 10 år siden har fiskesamfunnet endret seg. Det er viktig å vurdere forvaltningen i lys av den nye situasjonen og se på muligheter for nye attraktive fiskeprodukter. Det finnes mange gode fiskevann i Nes, men det er utfordringer knyttet til tilrettelegging og markedsføring av fisketilbudene. I enkelte områder er det behov for bedre grunneierorganisering.

Generelt bør det være et stort potensial for å øke verdiskapningen fra utmarka ved å tilby bedre tilrettelagte produkter og å kombinere utmarksopplevelser i annen reiselivssatsing. Det kan være gjennom å tilby opplevelser, jakt, fiske og utleie av hytter. Det er også viktig med bedre tilgjengeliggjøring i utmarka for turister gjennom skilting og tilrettelagte stier og løyper, men samtidig å ivareta mulighetene for tradisjonell landbruksdrift og at grunneierne får sin andel av verdiskapningen. Nes kommune har et særskilt ansvar for å tilrettelegge området rundt Trytetjern som et fritids - og rekreasjonsområde .

8.2.5 Status for Landbruket

Totalt areal i Nes kommune er på ca. 810 000 dekar. Av dette er ca. 34 000 dekar vannareal og 776 000 landareal. Dyretallene som fremkommer i tabellen nedenfor kan ha avvik fra år til år, da de henger sammen med de til enhver tids definisjoner i forhold til søknad. Men de viser i hovedtrekk utviklingen av mengden dyr i næringen. Og endringer mellom 2011 og 2014 viser i hovedtrekk at vi øker dyreholdet, særlig siste 2 år.

Statistikk hentet fra SSB og «verdiskapning i landbruket og landbruksbasert næring» utgitt av NILF og Østlandsforskning og søknader om produksjonstilskudd.

Noen tall om landbruket	2000	2011	2014
Antall jordbruksbedrifter	146	98	99
Jordbruksareal i drift, daa	14200	15500	15450
Antall melkekyr	246	218	254
Antall øvrig Storfe	495	621	613
Antall hest	77	62	38
Antall sau (vinterforede)	6104	5038	4642
Antall sau (Total)	8333	10648	10134
Antall gris	124	148	854
Antall høner/kalkuner	46869	32533	74436
Antall alpakka		47	84
Antall skogeiendommer	Ca. 450	Ca. 450	
Produktiv skog, daa	380 000	380 000	

8.3 STRATEGIER – SATSNINGSOMRÅDER

I samarbeid med andre aktører skal Nes kommune:

- Bidra til å øke samarbeid, verdiskapingen i landbruket og landbruksrelaterte næringer med tanke på å fremme konkurransekraft og kvalitet
- Legge forholdene til rette for å styrke rekrutteringen i landbruket og opprettholde næring i hele kommunen.
- Bidra til å opprettholde beitebruken i utmarka for å hindre gjengroing.

Se tilhørende tiltak i Handlingsdokumentet som følger planen.

9 VIRKEMIDLER FOR NÆRINGSUTVIKLING

9.1.1 Planverk (næringsareal)

Kommuneplanen i Nes viser hvordan folkevalgte i kommunen ønsker at innbyggerne, næringsliv, politikere og kommuneadministrasjonen sammen skal skape et attraktivt lokalsamfunn med et rikt og variert næringsliv, en trygg oppvekst og en god alderdom.

Kommuneplanen er overordnet andre kommunale planer og strategisk næringsplan bygger på denne.

9.1.2 Lovverk

Nes kommune skal være løsningsorientert og gi rask og korrekt saksbehandling og skal bruke det handlingsrommet som lovverket gir. Det viktigste regelverket en må forholde seg til er plan- og bygningsloven, jordloven, konsesjonsloven og odelsloven.

9.1.3 Økonomiske virkemidler

Virkemiddelapparatet er en viktig brikke i næringsutvikling. De støtteordningene som er tilgjengelige for næringslivet i kommunen forvaltes i hovedsak av Buskerud fylkeskommune, Innovasjon Norge og Nes kommune.

Støtteordningene er knyttet til ulike former for tiltak. Noen bedrifter kjenner og er gode brukere av mulighetene, mens andre med fordel kunne vært mer aktive, da det også resultatmessig kan påvirke regnskapets bunnlinje.

De mest aktuelle virkemidlene for næringsdrivende i Nes er:

Kommunens næringsfond
Næringslivet i Nes skal kunne regne med at kommunen legger til rette for at næringsdrivende kan få informasjon og rask avklaring av nødvendige godkjenninger for å utvikle og/eller starte ny virksomhet.

Nes kommune kan gi støtte til næringslivet via kommunens næringsfond. Kriteriene for tildeling av tilskudd er forankret i næringsfondets vedtekter.

Formålet for fondet er å støtte tiltak som stryker næringsgrunnlaget i Nes og derved bidra til å trygge sysselsettingen i Nes kommune. Herunder både ny og eksisterende næringsvirksomhet.

Kommunen skal hvert fjerde år revidere kommunens vedtekter for næringsfondet og påse at disse følger samfunnsutviklingen.

Etablerertilskudd til ny virksomhet
Etablererstipend kan søkes av bedrifter med en nyskapende ide i etableringsfasen, eller i arbeidet med en nyskapende ide som kan bli lønnsom. Søkere kan være bedrifter (AS, DA eller ENK), unntaksvis enkeltpersoner, som utvikler nyskapende forretningsideer. Søknad sendes elektronisk til Innovasjon Norge, Buskerud.

Bygdeutviklingsmidler
Landbruksforetak og foretak som driver næringsutvikling med utgangspunkt i landbrukets ressurser kan søke om bygdeutviklingsmidler til oppstart av bygdenæring (etablerertilskudd), videreutvikling av bygdenæring (bedriftsutvikling), investeringer i driftsbygninger og bygninger for bygdenæring samt nødvendige tiltak i driftsbygninger mv i forbindelse med generasjonsskifte. Det kan søkes om tilskudd, rentestøtte og lån.

Bygdeutviklingsmidler (BU-midler) til utredning og tilrettelegging kan gis til tiltak som skal bidra til økt matproduksjon, til utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket og andre landbruksbaserte næringer. Støtte til utvikling av økologisk landbruk inngår som en del av tilretteleggingstiltakene.

FRAM
FRAM er et kompetansetilbud innen bedriftsutvikling, ledelse og strategi.

Forsknings-og utviklingskontrakter:IFU/OFU
IFU/OFU er støtte til bedrifter som satser på innovasjon for å utvikle nye produkter, løsninger eller tjenester i samarbeid med krevende kunder. Prosessen skal være et nært utviklingssamarbeid mellom en eller flere krevende kundebedrift i privat sektor (IFU), eller mellom offentlige virksomheter (OFU).

Skatte FUNN
Skattefunn er en ordning som gir fradrag i skatt og trygdeavgift for kostnader til forsknings- og utviklingsprosjekt. Skatte FUNN gir skatteytere som driver virksomhet i Norge et fradrag i skatt på inntil 20 prosent av kostnader til forsknings- og utviklingsprosjekter etter nærmere fastsatte regler. Ordningen er hjemlet i skatteloven og administreres av Norges forskningsråd i samarbeid med Innovasjon Norge.

Bioenergi
Produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme står i dag mer og mer i fokus, og Innovasjon Norge eller NVE kan gi støtte slike tiltak. En viktig virkning av dette fokuset, er økt verdiskapning i landbruket.

NAV
Dagpenger under etablering.
Den som er arbeidsledig, eller er under ordningen med arbeidsavklaringspenger hos NAV kan søke dag-/arbeidsavklaringspenger under planlegging og etablering av egen virksomhet.

Norges Forskningsråd - Virkemidler for regional FOU og innovasjon (VRI)
VRI er Forskningsrådets særlige satsing på innovasjon gjennom samhandling. VRI skal utvikle kunnskap om og evne til samhandlings- og innovasjonsprosesser i regionene og fremme forskningsbasert innovasjon i norsk nærings- og arbeidsliv.

EU programmer
Nes skal være en næringsvennlig kommune og yte de tjenester som næringslivet har behov for. Det finnes ulike EU-programmer (f.eks. Interreg-prosjekter) som lokalt næringsliv kan delta i.

Hovedutfordringene med dagens støtteordninger er at tilgangen på risikokapital er for liten i de kommunale ordningene og at terskelen for å ta del i de nasjonale ordningene er for høy.

De nasjonale virkemidlene er vanskelig å påvirke, men det er viktig å motivere næringslivet til å benytte ordningene som finnes og hjelpe til å komme over terskelen. Potensialet for støtte fra de nasjonale ordningene er størst for de mest innovative vekstbedriftene

Nes kommune

Foto ©Tore Haraldset, Nes kommune, Katrine Syversen
Utforming: KS Design Katrine Syversen